

Ailenin tutumu çocuk kişiliğini etkiler

Çocuklar birer ayna gibidir. Siz onlara ne gösterirseniz onu yansıtır. Çocuğunuzla ilgili çevreden gelen beğeni ya da eleştirileri sadece çocuğunuzun özellikleri diye düşünmeyin. Bu geri bildirimlerde sizin de payınıza düşen bir şeyler var. Mimar Sinan Eğitim Kurumları İlkokul Müdürü Nesibe Gönül aile tutumlarının çocuk kişiliğine olan etkisi üzerine bilgiler veriyor.

Aşırı hoşgörölü anne babalar
Aşırı hoşgörölü anne baba tutumunda aile çocuk merkezlidir; çocuğun gerçekten ihtiyaçlarını yerine getirmekten çok, her istediğini yerine getirmek için olağanüstü bir çaba harcanır; çocuğa sınırsız hak ve özgürlükler tanınır. Orta yaşın üstünde çocuk sahibi olmuş ailelerde daha çok karşılaşılan bu tutumda; çocuğa sınırlar ve kurallar, neyi yapıp yapmaması

gerektiği anlatılmaz, çocuğun uygun olmayan davranışları çoğunlukla büyük bir hoşgörölü ile karşılanır.

Bu anne baba tutumu ile yetişen çocuk;

- Her istediğinin, istediği an yapılmasına alışır; duygu-istek ve dürtülerini denetlemeyi, sabır göstermeyi öğrenemez. Doyumsuz bir kişilik yapısı edinebilir.
- Dediği olmayınca aşırı öfke, kızgınlık duyguları yaşar.
- Kuralsızlığa alışır, kuralları olan ortamlara uyum sağlamakta zorlanır.

Aşırı koruyucu anne babalar

Anne babanın aşırı derecede koruyucu tutumu, çocuğu gereğinden fazla kontrol etmesi ve koruması anlamına gelir. Çocuğunu aşırı sevgi ve ilgiye boğan, aşırı koruyan bu aileler; çocuğun yapması gereken her şeyi, çocuğun yerine yapar; hatta çocuk bir problemle karşılaştığında çocuğun yerine problemi çözer. Bu nedenle çocuğun problem çözme, karar alma, seçenekleri değerlendirme gibi becerileri gelişmez. Çocuk girişim yeteneğinden yoksun, sormadan bir şey yapamayan, bağımlı bir kişilik yapısı geliştirir; karşılaştığı sorunlarla başa çıkamayacağına inanır ve sürekli hata yapma eğilimindedir. Amerikalı Psikiyatrist Ruth Sanford bu tutumu şu güzel satırlarla ifade etmektedir:

"İyi niyetli ve yardımsever bir arkadaşımın bir gün doğada gezerken, kozasından çıkmaya çalışan bir kelebek gördük. Kelebek kozanın liflerinden çıkmaya çalışmaktaydı. Yardımsever arkadaşım hemen kelebeğin imdadına koştu. Dikkatlice kozanın liflerini sıyırdı, kozayı araladı ve kelebeğin fazla çabalamadan kozadan çıkmasını sağladı. Ancak, kelebek kozadan her ne kadar kolay çıktıysa da biraz çırpındı ve uçamadı. Yardımsever arkadaşımın göz ardı ettiği noktada şuydu: Kanatlar ancak kozadan çıkma çabaları ile güçlenir ve uçuşa hazırlanır. Kelebek kendini kurtarma çabalarıyla aslında kaslarını geliştirmekte, kendini ayakta tutacak, güçlü kılacak, uçmaya hazırlayacak hareketleri çabalarıyla öğrenmekteydi. Yardımsever arkadaşım, kelebeğin işini kolaylaştırarak güçlenmesine engel olmuştu. Kelebek hiçbir zaman özgürlüğü tanımadı, hiçbir zaman gerçekten yaşamadı."

Aşırı otoriter anne babalar

Otoriter ve reddedici anne baba tutumunda çocuğa aşırı baskı ve disiplin uygulanır. Çocuğun kişilik yapısı, ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınmadan, uyulması zor kurallar konur; çocuğun bu kurallara koşulsuz itaat etmesi istenir. Çocuğun görüş ve düşüncelerini açıklamasına, benliğini ortaya koymasına izin verilmez; bağımsız bir kişilik geliştirmesi, bireyselleşmesi desteklenmez.

Bu tutuma sahip anne babaların çocukları ile iletişimi oldukça yetersiz, soğuk ve serttir. Çocuklarına karşı hissettikleri sevgilerini, çocuk kendilerinin istediği gibi davrandığı zaman gösterirler.

Bu tutumla yetişen çocuk;

- Anne babasından korkar, fakat içten içe anne babaya karşı düşmanlık besler. Eline bir fırsat geçtiğinde, kendini güçlü hissettiğinde olumsuz davranışlar sergileyebilir ya da gizli karşı koyma davranışı gösterebilir. Örneğin anne babası sürekli ders çalışmasını istiyorsa ve baskı yapıyorsa, çocuk ders çalışmaz.
- Sürekli kusurları arandığı için streslidir ve hata yapma olasılığı artar. Hata yapan kişileri affetmekte, hoşgörülü olmakta zorlanır. Yardım duygusundan uzak, sinirli, inatçı, hırçın, uyumsuz, saldırgan davranışlar gösteren biri olabilir. Ya da pasif, utangaç, ürkek, çekingen, kendi duygu ve düşüncelerini ifade edemeyen bir kişilik yapısı geliştirebilir.

Mükemmeliyetçi anne babalar

Mükemmeliyetçi anne babalar kendi hayatlarında da mükemmeliyetçi bir eğilim içindedirler. Bu tutumları çocuk yetiştirme tutumlarına da yansır. Bu anne babalar, çocuklarının gösterdiği başarıyı yeterli bulmayan, çocuklarını sık sık başka çocuklarla kıyaslayan, çocuklarından hep daha fazlasını bekleyen anne babalardır. Çocuklarını başarıları oranında severler.

• Bu tutumla yetişen çocuk anne babasının beklentilerini karşılayabilecek düzeyde ise pek fazla sorun yaşamaz. Ancak bu beklentiye cevap veremeyecek durumda ise "Ben başarısızım, beceriksizin biriyim." gibi kendi benliğine ilişkin olumsuz duygular geliştirir, özgüveni sarsılır ya da "Nasıl olsa başaramıyorum." diyerek anne babasının beklentisine cevap vermekten vazgeçebilir. Kaygılı bireyler haline gelirler.

• Bu çocuklar her işte en iyi ve en üstün olmak ister. Fakat istediği seviyeyi yakalayamayınca hayal kırıklığına uğrar ve çalışmayı tamamiyle bırakabilir.

Tutarsız anne babalar

Tutarsız anne baba tutumu, anne ve babanın çocuk eğitiminde birbirinden farklı tutumlar sergilemesi ya da her birinin zamana, yere

ya da duruma göre değişen farklı tutumlar sergilemesidir.

Tutarsız anne baba tutumunda kuralların ne zaman, nerede uygulanacağı belirli değildir. Anne babanın tutumu, o günkü ruh haline bağlıdır; aşırı hoşgörülü tutum ile aşırı otoriter tutum arasında gidip gelmektedir. Çocuk hangi davranışının nerede ve ne zaman kabul edilmeyeceğini önceden bilemez, doğru ve yanlış davranışları öğrenemez. Bu tutumla yetişen çocuk;

- Hangi davranışın doğru, hangi davranışın yanlış olduğunu öğrenemez. Ne zaman, nerede, ne yapacağını bilemezler. Çünkü davranışı anne babasının ruh haline göre kimi zaman ödüllendirilir, kimi zaman cezalandırılır. Doğru olanı yapmak yerine, "Ne yaparsam cezadan kurtulurum?" diye düşünür. Bu çocukta saldırgan ve olumsuz davranışların değiştirilmesi kolay değildir.

Kabul eden güvan veren anne babalar

Sevgi, saygı, huzur, güven ve şeffaflık olan bu ailede çocuk, tüm yönleriyle kabul edilir. Anne baba davranışları ile çocuğa uygun birer modeldir. Çocuğa yol gösterir, alternatif sunar, ama alacağı kararlar konusunda serbest bırakır, seçim çocuğa aittir. Aile içinde kurallar ve sınırlar herkes için ve hep birlikte belirlenir ve bu sınırlar içinde çocuk özgürdür. Çocuğa kuralların mantıklı açıklaması yapılır. Aileyi ilgilendiren kararlar birlikte alınır. Her konuda çocuğun düşünce ve fikirleri dinlenir.

Demokratik ve güven verici bir ortamda yetişen çocuk, kendine ve çevresine saygılı, sınırları bilen, yaratıcı, aktif, fikirlere saygı duyan, fikirlerini rahatlıkla söyleyebilen, sorumluluk duyguları gelişmiş, hoşgörülü, sosyal ve duygusal açıdan dengeli ve mutlu bir birey olarak yetişir. Anne babanın tutarlı ve kararlı tutumu çocuğun kendisine ve çevresindekilere güven duygusunu geliştirir.

- Bazılarımız işkoliktir, bazılarımız çok rahat.
- Bazılarımıza göre vakit nakittir, bazılarımıza göre anı yaşamak önemlidir.
- Bazılarımız mükemmeliyetçidir, bazılarımız hayatında küçük hatalara yer verebilir.
- Bazılarımız için kurallar kesinlikle çiğnenmemelidir, bazılarımız için bütün yasaklar çiğnenmek içindir.
- Bazılarımız canlı, hareketli, neşelidir, bazılarımız ise duruşuyla herkesi ciddiye davet eder.

İş, aile, arkadaşlık, eğitim gibi hayatımızın farklı alanlarında her birimiz farklı tutumlar sergileriz. Tutumlarımız, farkında olmasak da dünyayı nasıl algıladığımızı, durduğumuz noktayı ve hayatımızı belirler. Tutumlarımız, yolumuza yalnız devam ederken yaşamımıza yön verir. Peki, anne ya da baba olduğumuzda? Bize katılan küçük üye yolun başındayken... Hayata dair hiçbir fikri yokken... Dünya onun için keşfedilmesi ve öğrenilmesi gereken birçok şeyle doluyken... Dünyayı tanımak ve anlamlandırmak için sayısız deneye girerken... Üstelik bu deneyleri özgürce gerçekleştirmek isterken... Biz nasıl durmalıyız onun yanında?

Artık yalnız değil de çocuğumuzla birlikte yürürken, tutumlarımız onun da yaşamına yöne verir ve kişiliğini geliştirmesine katkıda bulunur. Anne baba olarak tutumlarımız hakkında farkındalık kazanmamız, bu gelişime olumlu katkıda bulunabilmemiz açısından önemlidir.